

VELIKI SRAKOPER – TAKSONOMSKO TRD OREH

// Janez Leskošek

V preteklosti so sorodnost med vrstami ugotavljali predvsem po morfoloških (telesnih) in ekoloških značilnostih. Z razvojem molekularnih metod pa se je ugotavljanje sorodstvenih odnosov prestavilo s terena v laboratorije. Tradicionalno razvrščanje v taksonomske skupine je že bilo predmet razprav mnogih avtorjev, napredek molekularnih tehnik in prve ugotovitve na podlagi le-teh pa so velikokrat pripeljale do še več nesoglasij na tem področju. Primer taksonomsko zahtevne skupine je tudi kompleks velikega srakoperja (*Lanius excubitor*).

TRENTNA KLASIFIKACIJA IN NAMEN ŠTUDIJE

Avtorji leta 2010 objavljene študije so pod drobnogled vzeli velikega srakoperja in njemu sorodne vrste ter njihove podvrste. Kompleks trenutno obsega šest vrst, ki so si med seboj različno podobne po morfoloških in ekoloških značilnostih. Večina vrst ima še nekaj podvrst, skupno okoli 30. V preteklosti so različni avtorji kompleks razdelili na različno število vrst, v splošnem pa so vrste delili na južno in severno skupino. V Evropi je najbolj znana delitev na dve sedaj priznani vrsti, južni veliki srakoper (*L. meridionalis*) in (severni) veliki srakoper (*L. excubitor*).

Filogenetsko sorodnost (pod)vrst so avtorji te študije ugotavljali z genetsko analizo. V analizo so vključili 18 taksonov, ki so bili v času pisanja članka (l. 2007) del kompleksa velikega srakoperja (*L. excubitor*), poleg teh pa še nekaj sorodnih taksonov. Genetski material, skupno 97 vzorcev, so pridobili od živih osebkov in muzejskih primerkov.

PRESENETLJIVE UGOTOVITVE

Ugotovili so, da vrsta *Lanius excubitor* in 6 njenih podvrst tvori taksonomsko skupino s še tremi vrstami, in sicer *L. somalicus*, *L. sphenocercus* in *L. ludovicianus*. Drugo taksonomsko skupino pa sestavlja še preostalih 12 podvrst *L. excubitor*. Nadaljnje razvrščanje pa pripelje do nekaj odstopanj. Načeloma so znotraj taksonomskih skupin bolj sorodne, tudi bližje skupaj živeče vrste. »Zatakne« pa se (že) pri dveh evropskih vrstah, »našem« prezimovalcu velikemu srakoperju (*L. excubitor*) in južnem velikem srakoperju (*L. meridionalis*), ki živi na Pirenejskem polotoku. *L. excubitor*, ki gnezdi v Skandinaviji in Rusiji, je v taksonomski skupini skupaj z vrstami iz Male Azije in Bližnjega vzhoda. *L. meridionalis* je po drugi strani bistveno bolj soroden vrstam severovzhodne Palearktike (Rusija, Koreja, Kitajska) in Združenih držav Amerike kot pa »našemu« velikemu srakoperju.

JUŽNI VELIKI SRAKOPER

(*Lanius meridionalis*), ki ga najdemo na Pirenejskem polotoku, je bistveno bolj soroden vrstam severovzhodne Palearktike in ZDA kot pa »našemu« velikemu srakoperju (*L. excubitor*).

foto: Jana Marco Tresserras

Kljub geografski bližini njunih arealov sta veliki in južni veliki srakoper, v primerjavi z drugimi taksoni iz kompleksa Lanius excubitor, razmeroma nesorodni vrsti.

Po mnenju avtorjev zaradi zgoraj naštetih ugotovitev delitev na južno in severno skupino *L. excubitor* ni ustrezna. Kot razlago za geografsko izolirano pozicijo *L. meridionalis* avtorji navajajo dve možnosti: prva je, da se je vrsta razširila iz Severne Amerike oz. Azije, druga pa, da je vrsta nastala iz izolirane populacije predniške vrste, ki je bila nekoč razširjena od Pirenejskega polotoka po celotni Evropi in Aziji do Severne Amerike. Glede na genetske sledi je najverjetnejša druga možnost. Velika pestrost vrst/podvrst kompleksa *L. excubitor* je znak pozne nedavne evolucije vrste, kar avtorji primerjajo s prav tako zapletenim kompleksom rumene pastirice (*Motacilla flava*). Za razjasnitev statusa številnih podvrst velikega srakoperja bi bilo treba opraviti še več podrobnejših genetskih analiz.

SLOVARČEK

filogenija – veda o sorodstvenih odnosih med različnimi skupinami organizmov in njihovem evolucijskem razvoju

VIR

– OLSSON, U., ALSTRÖM, P., SVENSSON, L., ALIABADIAN, M., SUNDBERG, P. (2010): The *Lanius excubitor* (Aves, Passeriformes) conundrum—Taxonomic dilemma when molecular and non-molecular data tell different stories. – *Molecular Phylogenetics and Evolution* 55: 347-357.